

представлена інформація про породи бджіл, проілюстрована зображенням комах, схема будови тіла бджоли; відзначено кількість бджіл у сім'ї, умови їх життя, розподіл обов'язків між окремими бджолами; склад сім'ї – матки, робочі бджоли, трутні; зазначені шкідники бджіл.

1. Булашев Г. *Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування* / Г. Булашев – К.: Довіра, 1993. – 414 с
2. Белявський А. Р. *Вороги бджіл [Електронний ресурс]* / А.Р. Белявський. – Режим доступу: <http://vseslova.com.ua/> – Назва з екрану.
3. Гурков В. С. *Пчеловодство // Полесьє: Матеріальна культура* / В. С. Гурков, В. Т. Скуратовський, С. Ф. Терехин. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 164-173.
4. Дмитренко А. *Бджільництво на Волині і Західному Поліссі в другій половині XIX – на початку XX століття* / А. Дмитренко // *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – Історичні науки. – Луцьк, 2001. – № 5. – С. 114-118.*
5. Дмитренко А. *Тематико-структурний план побудови експозиції Музею волинського бджільництва* // *Волинський музейний вісник: Наук. зб. – Вип. 6 / Упор. А. Силук. – Луцьк, 2014. – С. 225-229.*
6. *Пророцтво Ейнштейна, або куди відлітають бджоли [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eco-live.com.ua/content/blogs/prorotstvo-eynshyteyna-abo-kudi-vidlitaut-bdzholi>. – Назва з екрану.*
7. Скуратівський В. *Кухоль меду* / В. Скуратівський // *Берегиня. – 1998. – № 3-4. – С. 83-105.*
8. Скуратівський В. *Перша пасічницька азбука* / В. Скуратівський // *Наука і суспільство. – 1979. – № 10. – С. 54-55.*
9. Скуратівський В. *Розвиток пасічництва на Україні: Основні форми еволюції вуликів* / В. Скуратівський // *Народна творчість та етнографія. – 1978. – № 5. – С. 46-57.*

Валентина ПЕТРОВИЧ, Людмила СТРІЛЬЧУК (Луцьк)

АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ ПРО ІСТОРІЮ ПЕРЕБУВАННЯ ПОЛЯКІВ У МІСТІ ВОЛОДИМИРІ XIV–XVIII століть

Постановка наукової проблеми та її значення. Політична ситуація, що склалася на Волині наприкінці XVI ст., після переходу частини українських земель під владу Речі Посполитої, активізувала процес заселення цієї території представниками польської етнічної групи. В контексті вивчення минулого міста Володимира з'ясовується історія перебування в ньому поляків. Активно заселяють вони місто з кінця XV ст., а далі в XVI–XVIII століттях. З побудовою католицьких костелів і монастирів їх стає ще більше.

Уряд Речі Посполитої, католицька церква проводили політику колонізації й окатоличення українського населення. Польському впливові піддавалася й освіта у Володимирі, що значною мірою відобразилося й на формуванні культурно-освітнього рівня населення.

Проблема розвитку українсько-польських стосунків хвилювала не одне покоління істориків. Окремі аспекти суспільно-політичного життя поляків міста Володимира такі дослідники, як М. Бойко В. Осадчий, М. Теодорович, О. Цинкаловський Н. Яковенко, розглядали у своїх працях у контексті висвітлення історії Волині та католицької церкви [2; 10; 11; 14; 17]. Однак узагальнюючої праці, яка б характеризувала громадсько-політичне, релігійне, культурне життя польської меншини Володимира XVI–XVIII ст. немає.

Вище сказане визначає як **актуальність обраної теми**, так і доцільність представлення її у вигляді окремого наукового дослідження. Важливим є також уведення в науковий обіг нового фактичного матеріалу, зокрема низку неопублікованих архівних документів, на основі яких з'являється новий погляд на стосунки між поляками й українцями, висвітлюються міжконфесійні проблеми у контексті боротьби православ'я проти католицизму та унії, здійснюється дослідження процесу розвитку шкільної освіти в місті Володимирі зазначеного часу.

Метою дослідження є вивчення історії польської меншини міста Володимира XVI–XVIII ст. на основі введення в науковий обіг значної кількості раніше маловідомого архівного матеріалу.

Відповідно вирішення основного завдання дослідження полягає у висвітленні історії перебування поляків у місті Володимирі. З'ясування їх значення та впливу на формування культурно-освітнього рівня населення міста XVI–XVIII ст., який значною мірою залежав від його конфесійної приналежності та тогочасної соціально-політичної ситуації в місті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Після смерті князя

Юрія II Тройденовича в 1340 р., польський король Казимир Великий, маючи певні династійні претензії щодо волинсько-галицьких земель, у 1364 р. захоплює Галичину та Волинь. Тим же періодом датується й тимчасове утвердження тут римо-католицької єпархії.

Король Казимир Великий засновує у Володимирі єпископську кафедру, а з кінця XV ст. у Володимирі з'являються храми римо-католицького віросповідання. Сприяло цьому те, що вже в той час у Володимирі проживала певна частина християн, що дотримувалися римського церковного обряду. Щоправда, навряд чи багато було тоді міщан-католиків. Їх число збільшилось наприкінці XVI ст., після Люблінської унії 1569 р. і створення Речі Посполитої, до складу якої увійшла й Волинь з Володимиром. Відповідно в місто прибула значна частина переселенців з Польщі.

З уваги на те, що й керівні позиції в Литовській державі належали католицьким феодалам і католицизм був головною ідеологічною опорою їхнього панування, держава всіляко сприяла католикам, переважно польського походження. Першим відомим римо-католицьким єпископом у Володимирі був монах-домініканець, за національністю німець, Петро, рукоположений у Зальцбурзі в 1356 році. Отож, Володимир, що по-латинськи називався Лодомир, був першою католицькою єпископською столицею Волині.

Слід зазначити, що серед перших римо-католицьких єпископів на Волині були не лише прислані з Заходу духовні особи, а й священники місцевого походження. Наприклад, єпископ Яків Стропа був русином, уродженцем Володимира. Мало того, аж до часів Люблінської унії (1569) єпископські посади в українських дієцезіях, що перебували в складі Великого князівства Литовського, не могли займати піддані Польської Корони [10, с. 25].

За шостого володимирського єпископа Андрія Сплавського, в 1425 р. у час правління князя Вітовта, єпископія, на основі рішення Папи Римського Мартина V, була перенесена до нового центру Волині – Луцька [10, с. 21–22].

Торкаючись проблем релігійної ситуації, пов'язаних із будівництвом культових споруд інших віросповідань у Володимирі, слід пам'ятати, що тодішня католицька контрреформація, загартована у боротьбі з протестантськими течіями, приготована до викликів свого часу на Вселенському Тридентському соборі 1545–1563 рр. втягувала в орбіту свого впливу й українську знать. Передова українська еліта не могла й не хотіла задовольнятися периферією поствізантійської культури, прагнучи нової барокової культури. Маючи вибирати між власною «темнотою» і освітою європейського католицького зразка, православні українці віддавали перевагу останній. Так, щиро відданий православ'ю український шляхтич, володимирський городничий Василь Загоровський у своєму Заповіті 1577 р. доручає після закінчення місцевої початкової школи віддати синів до Вільна, до єзуїтів, бо там хвалять добру науку. До речі, й сама дружина Василя Загоровського, уроджена княжна Маруша Збаразька була католичкою [7, с. 73–74; 11, с. 165].

Внаслідок непростих релігійно-культурних стосунків в XVII ст. значна частина великої української шляхти прийняла католицизм. У книзі «Тренос або плач Східної Церкви», виданої в 1610 р., відомий православний, а потім уніатський церковний діяч Мелетій Смотрицький з жалем констатував перехід у католицизм знаменитих князівських руських родів Острозьких, Чарторийських, Ружинських, Пузин, або ж славних родовитих вельмож Гулевичів, Загоровських, Калиновських, Потіїв та цілого ряду інших які становили цвіт українського народу [10, с. 31]. Які ж причини спонукали їх так вчинити? Важко уявити, що в тогочасній Речі Посполитій були якісь силові чинники, що могли б вплинути на рішення українських магнатів, наприклад, Острозьких, маєтки яких перевищували володіння окремих європейських монархів. Безперечно, причини тут були інші, й то далеко не однозначні.

Криза, що наступила в українському православ'ї в XVI ст. змусила церкву шукати вихід із ситуації. Відновлений після Тридентського собору 1545–1563 рр. католицизм, що став панівною релігією в польсько-литовській державі, представлявся досить привабливим як для української шляхти, так і для православного духовенства, які прагнули відновити єдину церкву. Католицькі інтелектуали в особі членів ордену єзуїтів запропонували конкретний спосіб подолання кризи – укладання унії між двома найбільшими християнськими конфесіями. В цьому плані в першій половині XVII ст. багато робилося як з боку православної церкви в особі митрополита Петра Могили, так і католицької – в особі Вельяміна Рутського. Однак релігійний діалог не завжди вдавався. Мали місце й конфлікти, навіть криваві. Жертвою одного з них став у 1623 р. уніатський єпископ, уродженець міста Володимира Йосафат Кунцевич [10, с. 37].

За кошти польських магнатів-колоністів і спольщеної, покатоличеної волинської шляхти в місті Володимирі будуються католицькі костели та монастирі. Першим історично засвідченим був домініканський костел Святої Трійці та монастир при ньому, заснований в 1497 р. великим князем Литовським і королем польським Олександром Ягеллоном. Це була масивна мурована будова [2, с.

218].

Монастир був одним з найбагатших у місті. Згідно привілею від 1538 р., наданого йому королем Олександром у Кракові й підтвердженого королем Сигізмундом у Любліні та наступним підтвердженням Сигізмунда Августа у 1561 р., монастир володів значними землями [1, с. 110–116]. Судячи з люстрації Володимирського староства від 15 жовтня 1628 р., зокрема йому належала велика ділянка з городом, садом і ставом, що межувала з монастирем Спаса й володіннями Успенського собору, водяний млин на р. Лузі, кілька дворів з підлеглими селянами. Крім того, монастир мав право тримати шинок, варити і продавати пиво, горілку та вино [20, с. 148–152].

До нашого часу костел не зберігся, тому відтворити його вигляд можна з документів кінця XVIII століття. Вивчаючи в ретроспективному плані візитаційний опис костелів і монастирів Волинської губернії за 1802–1804 рр., що зберігається в Державному архіві Житомирської області, вдалося з'ясувати, що домініканський монастир споруджувався в два етапи. На першому, в 1497 р. були побудовані костел і збережені до сьогодні два короткі корпуси монастиря – східний та західний. Другий етап розбудови монастиря припадає вже на XVIII ст., 1750–1770 роки [6].

З архівних документів дізнаємося, що фасад костелу був звернений до центру міста. Він мурований, видовженої форми з бічними каплицями, з подвійними дубовими, окутими залізом дверима. За ним мурована дзвіниця з п'ятьма дзвонами. Костел був з'єднаний із східним корпусом монастиря й в ньому було 22 вікна [6].

У 1750 р. костел поновили на кошти чернігівського каштеляна Юзефа Чишковського. Проте в 1779 р. він дуже постраждав від пожежі, причому вогнем були пошкоджені як зовнішні частини, так і дерев'яне обладнання інтер'єру. Так храм простояв у вигляді руїни аж до 1806 р., коли знову був реставрований і пошкодження були усунуті. Зокрема, гонтом був накритий дах. Заново відремонтований костел діяв до 1833 р., коли вдруге від великої пожежі, що знищила понад 400 будівель у всьому місті, він так був пошкоджений, що в 1845 р. його закрили, він більше не відновлювався і служба в ньому припинилась. У 1850 р. монастир був зліквідований, а костел був переобладнаний на урядові канцелярії [21].

Побудова Троїцького костелу та монастиря домініканців була пов'язана з широкою хвилею католицької експансії, що розпочалася, як уже зазначалося, ще в другій половині XIV ст. і продовжувалась в наступних століттях.

У 1554 р., на кошти княгині Ганни Збарзької був збудований інший костел – Іоакима і Анни, так званий костел фарний. В XVII ст. добродійцями костелу були представники польсько-шляхетського роду Підгородецьких [18, с. 169]. Він знаходився в центральній частині міста та юридично належав римо-католицькій парафії. Дослідник Волині Я. Гофман стверджує, що дерев'яний костел був перебудований у 1736 році [19, с. 25–26]. Пізніше, в середині XVIII ст., а саме 1752 р., на місці дерев'яного був збудований новий мурований костел Іоакима і Анни, ймовірно, крім назви, він не мав нічого спільного зі згаданим вище.

Костел мав типову для католицьких храмів структуру, тобто був орієнтований по лінії північ-південь. Внутрішню забудову костельного подвір'я можна встановити за планом міста 1798 р., на якому зображені найстаріші будівлі – плебанія та будинок ксьондза, що датуються 1752 роком. Будинок настоятеля костелу та господарські будівлі, ймовірно, знаходився з східного боку, а сад – у південно-західній частині двору. На схід від головного входу до костелу стояла двоярусна мурована дзвіниця з трьома дзвонами. Парадний двір костелу Іоакима і Анни з брамою знаходився з півдня.

Після пожежі 1794 р. дерев'яні будівлі згоріли, залишилися тільки муровані. Костел був відремонтований, але знову згорів у 1800 році. Відтак його відбудували, дах побили гонтом і у цьому стані він простояв до 1833 р., коли постраждав від пожежі разом з плебанією та іншими будівлями [4].

Про подальшу його перебудову довідуємось з візитаційного опису 1888 року. В 1836 р. дах знову був побитий гонтом, вставлені вікна. Таким костел простояв до 1853 р., коли були відновлені костельні вікна, а дах покритий залізом та пофарбований у червоний колір. У міжвоєнний період костел функціонував за своїм призначенням [5].

У 1755 р. за сприянням старости Слонимського Ігнатія Садовського був побудований єзуїтський костел і монастир. Після скасування в 1774 р. ордену єзуїтів, його було віддано василіанам. Як ієзуїти, так і отці-василіяни утримували тут світську школу, що мало широкий розголос на той час на всю Волинь.

З 1752 до 1832 р. у Володимирі існував монастир і каплиця капучинів. Місцевість між ним і домініканським монастирем звалася «капуцинські мури» [15, с. 197]. У пізніші часи будівлі монастиря були знищені, і сьогодні їх немає.

Серйозному польському впливові піддавалася й освіта у Володимирі. Школа, що була заснована в

1586 р. на території єпископського подвір'я при Успенському соборі, й існувала при володимирській кафедрі за сприяння міського старости князя Костянтина Острозького, що був відомим опікуном українського шкільництва, діставала часткове фінансування. Нового, більшого розвитку володимирська школа набула за уніатських єпископів. Так, Іпатій Потій, будучи ще православним владикою, в 1595 р. випросив у польського короля привілей, за яким усі прибутки від маєтків Спаського монастиря у Володимирі мали поступати на утримання школи [9, с. 210]. У школі, згідно з королівським привілеєм, дозволялося навчати всіх наук «языком грецким, латинским, словенским (тобто, церковнослов'янським), польским и руским» [17, с. 170–174]. Ставши уніатом, він у 1609 р. записав на її утримання ще 2 500 злотих [12, с. 389].

Наступник владики Потія єпископ Іоаким Мороховський багато зробив для нормального функціонування школи, перетворивши її на заклад близький до римо-католицьких, єзуїтських. У 1631 р. єпископ Іоакима Мороховський виділив на утримання школи значну на той час суму – 600 злотих [8, с. 628]. Після ліквідації в XVIII ст. єзуїтського ордену, вона перейшла під управу василіан.

Найвищого розвитку володимирська школа досягла наприкінці XVII – у XVIII ст. У той час уніатський єпископ Венедикт Корсак-Глинський (1666–1677), поселивши у Володимирі монахів-василіан, передав їй в їх розпорядження, а потім подарував їй 8 400 злотих. Його наступник Лев Зеленський (1678–1708 рр.) додав до цієї суми ще 10 тисяч злотих [3, с. 228]. В нових умовах школа була перетворена в колегіум, за статусом – середній навчальний заклад, очолюваний ректором, якому підлягало кілька професорів, що були монахами чину св. Василія. Візитаційний опис 1819 р. засвідчує спорудження василіанами на східному боці монастирської ділянки двоповерхового корпусу та флігелю школи. Останній мав троє дверей та двадцять вікон [13].

Володимирський колегіум був одним із найбільших в Україні. В різні роки він нараховував близько 300-400 і, навіть, 600 учнів. Переважну більшість вихованців становили сини шляхти й уніатського духовенства, яких виховували в католицькому дусі. Оскільки освіта у Володимирі піддавалася серйозному польському впливові, то й викладання у школі велося лише польською мовою. Вся навчально-виховна робота була спрямована на виховання католиків. Однак, студенти колегіуму не вирізнялись вишуканими манерами й вихованістю. Вони були справжньою загрозою для мирних жителів, які постійно потерпали від них.

Безперечно, розвиток шкільництва в місті Володимирі наприкінці XVI– XVII ст. не викликає сумніву, забезпечивши православну інтелектуальну еліту самоусвідомленням власної культурної цінності. Окрім забезпечення дітей освітою, українці бажали, щоб школи підносили національну свідомість і культуру корінного населення. Проте головне спрямування освіти відривало учня від рідної культури й було направлене на окатоличення населення, його цілковиту полонізацію.

Як бачимо, шкільництво являло собою надзвичайно делікатне й важливе питання в українсько-польській конфронтації.

У 1786 р. володимирські василіани отримали важливий та вигідний привілей від короля Станіслава Понятовського – право монополії на утримання аптеки у місті [22, с. 874–875]. Для неї побудували на Ковельській вулиці кам'яний будинок, у якому було п'ять кімнат різного призначення: для обробки сировини, виготовлення ліків та їх видачі, велике горище для сушіння рослин і мінеральної сировини, холодний підвал для збереження речовин, що швидко псуються. У 1799 р. навколо аптеки розробили сад для вирощування лікарських рослин [14, с. 84].

Отже, завершуючи дослідження варто зазначити, що серед мешканців міста Володимира XVI–XVIII ст. значний відсоток становили представники польської національної меншини. Активно поляки заселяють місто з кінця XV ст., а далі в XVI–XVIII ст. З побудовою костелів і монастирів їх стає ще більше. Якщо за люстрацією 1786 р. у Володимирі мешкало 117 осіб польської національності – католиків, то за переписом 1831 р. із 8 636 жителів міста – 723 становили поляки [16, с. 242–244]. У місті польська етнічна група займалася в основному державним управлінням і церковною службою. Серйозному польському впливові піддавалася й освіта у Володимирі, що значною мірою впливало на формування культурно-освітнього рівня населення.

1. *Архів Володимир-Волинського історичного музею. – НДФ. – 1565/1 : С. Д. Барер Історико-архітектурний заповідник у м. Володимирі-Волинському Волинської області. Комплексні наукові пошуки. Історична довідка. – Львів, 1985. – Т. 2. – Кн. 2. – Вип. 1. – 206 с.*

2. *Бойко М. Володимир – столичний град Волині / М. Бойко. – Блумінгтон, 1988. – 230 с.*

3. *Депо С. Владимир-Волынская епархия и её история (992–1920 г.) / С. Д. Д. : рукопис, власність автора.*

– Загорск, 1973. – 236 с.

4. Державний архів Житомирської області : Ф. 90 Візитатор римсько-католицьких монастирів Луцько-Житомирської єпархії (1796–1904 рр.), оп. 1, спр. 1164 Візитний опис церков Володимирського деканату за 1851 р., арк. 7.

5. Державний архів Житомирської області : Ф. 90 Візитатор римсько-католицьких монастирів Луцько-Житомирської єпархії (1796–1904 рр.), оп. 1, спр. 1315 Візитний опис костелів Володимир-Волинського деканату за 1888 р., арк. 6–7.

6. Державний архів Житомирської області : Ф. 178 Луцько-Житомирская римско-католическая духовная консистория, оп. 51, спр. 14 Описание костёлов и монастырей Волынской губернии на 1802–1804 годы, арк. 5.

7. Духовное завещание Василия Загоровского Кастеляна Брацлавского. Наставление детям и правила для их воспитания ; распоряжение об устройстве церквей, госпиталей и школы. 11 июля 1577 г. / Архив Юго-Западной России : Т. I Акты, относящиеся к истории православной церкви в Юго-Западной России (1481–1596 гг.) / [под ред. Н. Д. Иванничева]. – К. : Университетская типография, 1859. – Ч. I. – 641 с.

8. Духовное завещание епископа Владимирского Иоакима Мороховского с подробным перечнем и распределением остающегося по его смерти имущества. 3 февраля 1631 г. / Архив Юго-Западной России : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицького]. – К. : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.

9. Лист епископа Ипатия Потия об учреждении капитулы при соборной Владимирской церкви по католическому образцу, с назначением входящих в состав её лиц и с определением их прав и обязанностей. Запись той же капитулы в пользование монастыря во Владимире св. Спаса с принадлежащими ему сёлами, землями и крестьянами. Королевское подтверждение листа Потия. 20 февраля 1598 г. / Архив Юго-Западной России АЮЗР : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицького]. – К. : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.

10. Осадчий В. Католицька церква в Україні [Текст] : історичний нарис / В. Осадчий. – Луцьк : Luceoria Books and Norbertsnum, 2001. – 100 с. : ил.

11. Теодорович Н. И. Город Владимир Волынской губернии в связи с историей Волынской епархии / Н. И. Теодорович – Почаев : Типография Почаевско-Успенской Лавры, 1913. – 288 с.

12. Фундуш митрополита Ипатия Потия на основание школы при церкви соборной Успения Богородицы в г. Владимире. 19 апреля 1609 г. / Архив Юго-Западной России : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицького]. – К. : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.

13. Центральний державний історичний архів України, м. Київ : Ф. 2074 Владимирский монастырь, оп. 1, спр. 77 Акты обследования базилианского Владимирского монастыря и уездных школ 1819 г., 1 арк.

14. Цинкаловський О. Княжий город Володимир : [Популярно-науковий нарис] / Олександр Цинкаловський. – Львів : Просвіта, 1935. – 110 с. іл, карта.

15. Цинкаловський О. Матеріали до археології Володимирського повіту / О. Цинкаловський // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 154 : Праці історично-філософської секції. – Львів, 1937. – С. 183–240.

16. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся / Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 р. / О. Цинкаловський. – Вінніпег : Товариство «Волинь», 1984. – Т. 1. – 600 с.

17. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття / Н. Яковенко. – Київ : Генеза, 1997. – 312 с.

18. Włodzimierz // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. Tom XIV : Worowo – Żyżyn – Warszawa : «Wieku» Nowy Swiat, 1895. – 930 s.

19. Hoffman J. Przewodnik po Wołyniu / J. Hoffman. – Warszawa : Związek polshkih towarzystw turystycznych, 1938. – 67 s.

20. Jabłonowski A. Lustracje królewshyżn ziem Ruskich Wołynia, Podola i Ukrainy z pierwszej połowy XVII wieku / A. Jabłonowski // Zrodla dziejowe. – Lustracja starostwa Wołodymerskiego 1628 roku. – Warszawa : Druk. E. Skiwskiego, 1877. – Т. V. – S. 148–152.

21. Ptaśnik J. Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce / Jan Ptaśnik. – Kraków : Polska Akademia Umiejetności, 1934. – 511 s.

22. Baliński M., Lipiński T. Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym / Michał Baliński, Tymoteusz Lipiński. – Т. 2. Cz. 2. [Lustracja 1789 roku]. – Warszawa : Nakład i druk St. Orgelbranda, 1844. – S. 874–875.

Анатолій ПСОЦЬКИЙ (Володимир-Волинський)

СХІДНА ГАЛИЧИНА В РОСІЙСЬКОМУ ЧАСОПИСІ «НИВА» ЗА 1915РІК

Російський ілюстрований часопис «Нива» був одним з найпопулярніших в російській імперії кінці XIX - початку XX століття. Він міг конкурувати по популярності з «Родиной», «Живописным обозрением» та